

AZ ADÓSZERKEZET ÁTALAKULÁSA MAGYARORSZÁGON 2010-TŐL

A magyar adórendszer jelentős változásokon ment keresztül az elmúlt években. A munkát terhelő adók súlya 3,3 százalékponttal csökkent, a fogyasztási adók súlya pedig 3,7 százalékponttal nőtt 2007 és 2012 között. Ez a típusú átcsoportosítás nem magyar sajátosság, de mértéke az egyik legnagyobb Európában. A tanulmányban a szerzők az adószervezettel kapcsolatos irodalom rövid áttekintése után a magyar adórendszer szerkezetét mutatják be nemzetközi összehasonlításban, valamint összefoglalják a 2010 óta életbe lépett, az adórendszerrel kapcsolatos főbb változásokat, intézkedéseket. Emellett az Eurostat által közölt adócentralizációs mutatón felül előállítanak egy korrigált adócentralizációs mutatót is az európai unió országaira alkalmazva, amely kiszűri az állami kiadások és transzferek adótartalmát, figyelembe veszi a kötelező magán-nyugdíjpénztári tagdíj-kötelezettséget és a privát jövedelemhez viszonyítja az adóterhelést.

1. AZ ADÓSZERKEZETTEL KAPCSOLATOS ELMÉLETI ÁTTEKINTÉS

Az adórendszer hatékonysága az elért adóbevétel és a társadalmi költség egyenlege alapján ítéltető meg. A társadalmi költség három részre bontható, az adóigazgatás költségére, a megfelelés (adminisztrációs többlet teher, szabályok követése) költségére és arra a többletteherre, amit az adóknak a gazdasági viselkedést torzító hatása okoz [Krekó–P. Kiss, 2008]. A következőkben az adórendszer torzító és gazdasági növekedést befolyásoló hatásával kapcsolatos elméleti irodalmat tekintjük át nagyon röviden.

Az adórendszer gazdasági növekedést befolyásoló hatásai abból fakadnak, hogy az adófizetési kötelezettség eltéríti a szereplők döntéseit. Azáltal, hogy a kivetett adók csökkentik az egyes gazdasági tevékenységek hasznát, az optimálisnál kisebb lehet a munkakínálat, a munkakereslet, a beruházás vagy a fogyasztás, és emiatt kevesebb lesz a megtermelt javak és szolgáltatások összes mennyisége [Scharle és szerzőtársai, 2010; Európai Bizottság, 2011; Prammer, 2011].

Az elméleti irodalomban leginkább a *tőkejövedelmeket terhelő adókat* tekintik károsnak. Ezek legnagyobb hátránya, hogy torzítják a megtakarítási, beruházási döntéseket, így akadályozzák a tőkefelhalmozást, lassítva ezzel a gazdaság termelékenységének növekedését [OECD, 2010; Európai Bizottság, 2011]. A klasszikus következtetés szerint hosszú távú időhorizontot és a tőke tőkéltes mobilitását feltételezve a tőkejövedelmeket terhelő adók optimális mértéke nulla egy kis nyitott gazdaságban [Európai Bizottság, 2011; Scharle és szerzőtársai, 2010]. Újabb, véges élettartamú és eltérő termelékenységű szereplőket feltételező vagy a szabadidő és a jövőbeni fogyasztás közötti átválthatóságot megengedő modellekben már nullá-

nál nagyobb kulcs is lehet optimális [Sorensen, 2007; Scharle és szerzőtársai, 2010; Európai Bizottság, 2011].

A gazdasági növekedésre gyakorolt hatása szempontjából a második legkárosabb adónemnek a *munkát terhelő adókat*, mint például a személyi jövedelemadó és a járulékokat tekintik [OECD, 2010]. A munkát terhelő adók a gazdasági döntéseket három fő területen befolyásolhatják: torzítják a munka és a szabadidő közötti allokációt, a humántőke felhalmozására vonatkozó döntéseket, valamint a vállalkozási döntéseket. A munkakínálati hatások vizsgálatakor az irodalom általában abból indul ki, hogy az egyén munkakínálatáról a szabadidő és a fogyasztás hasznossága alapján hoz döntést. Ha például egy adóemelés következtében csökken a nettó bére egy munkavállalónak, akkor ugyanazt a fogyasztási szintet több munkával tudja fenntartani és ezért kevesebb szabadidőt engedhet meg magának (jövedelmi hatás), másfelől viszont csökken a szabadidő alatt elmulasztott bérjövdelem nagysága is, ami kevesebb munkára ösztönöz (helyettesítési hatás).

Fontos továbbá, hogy az egyén munkakínálati döntése két részre bontható. Egyrészt arra, hogy dolgozzon-e (extenzív határ), másrészt arra, hogy ha már dolgozik, mennyit és milyen minőségben dolgozzon (intenzív határ). A munkaórák számát, illetve a munkaintenzitást illető döntésnél leginkább a marginális adókulcs befolyásolja a munkavállalót, mivel ez határozza meg, hogy a többletmunkáért kapott többletjövedelemből mekkora részt vihet haza. A munkába állási döntésre pedig elsősorban az átlagos adókulcs van hatással.

Az empirikus eredmények arra mutatnak, hogy ha a részvételt és a munkaórák számát vizsgáljuk, az adórendszernek nincs jelentős hatása az elsődleges keresők, azaz az aktív korú férfiak munkakínálatára. A nőknél, az alacsonyabb képzettségű, alacsony jövedelmű, vagy szociálisan hátrányos helyzetben lévő csoportoknál azonban több tanulmány talált robusztusan magas rugalmasságokat. Az empirikus irodalom egy másik iránya nem a részvételt és a munkaórák számát vizsgálja, hanem az adóköteles jövedelem változását. Az adóköteles jövedelem változása azonban nemcsak a munkakínálat módosulása miatt lehetséges, hanem hatással lehet rá a jövedelemeltitkolás mértékének a változása is. Így az adóköteles jövedelem változását vizsgáló elemzések által talált rugalmasságok nem feltétlenül jelentik azt, hogy az adókulcsok elmozdulása a munkavállalók munkakínálatát is befolyásolja. Fontos információt adnak azonban arról, hogy az adóváltozások hogyan befolyásolják a bevallott jövedelmeket és ezáltal az adóbevételeket. A magyar adatokat vizsgálva több tanulmány is jelentős rugalmasságokat talált a magasabb jövedelmű adózóknál a bevallott jövedelemre vonatkozólag [Kiss és Mosberger, 2011; Benczúr és szerzőtársai, 2013]. Abban viszont nincs konszenzus, hogy ezek a rugalmasságok mennyiben tekinthetők a munkakínálat változásának és mennyiben a jövedelemeltitkolás változásának [Benczúr és szerzőtársai, 2013].

Azáltal, hogy csökkentik a humán tőkébe való befektetéstől várt megtérülést, a munkát terhelő adók és különösen a progresszív adók az egyének azon döntését is befolyásolják, hogy részt vegyenek-e képzésekben és tréningekben. Minél progresszívebb egy jövedelemadó-rendszer, annál inkább csökkenti a humán tőkébe történő befektetésből származó, adózás utáni hozamot [Európai Bizottság, 2011].

A nagy adónemek közül a *fogyasztást terhelő adókat* tekintik a növekedést legkevésbé korlátozóknak. Ezek előnye, hogy nem torzítják a gazdasági szereplők meg-

takarítási és beruházási döntéseit, illetve általában viszonylag alacsony adminisztrációs költséggel járnak [OECD, 2010; Európai Bizottság, 2011; Prammer, 2011; Mirrlees, 2010]. Fontos tulajdonsága továbbá a fogyasztási adóknak, hogy azok részben a felhalmozott megtakarításokat adóztatják (amikor azokat elköltik), ami egy rögzített állománynak tekinthető egy adókulcs-módosítás pillanatában, ezért az adóalap egy része teljesen rugalmatlan az adóztatás szempontjából. A fogyasztási adók rendszeres emelése ugyanakkor hatással lehet a megtakarítási döntésekre is, hiszen ha az egyének egy időben növekvő fogyasztásiadó-rátával számolnak, akkor az adó torzíthatja az intertemporális fogyasztási döntéseket azáltal, hogy a jövőbeni fogyasztást várakozásaik szerint magasabb adóteher terhelheti. Amennyiben viszont az adórátát túlzottan magasnak ítélik, akkor ellenkező irányú várakozás jelentkezhet. Továbbá a fogyasztási adók is torzíthatják a munkakínálatot azáltal, hogy csökkentik az adott munkáért cserébe vásárolható termékek és szolgáltatások mennyiségét.

Az elmúlt időszakban az Európai Bizottság szakpolitikai ajánlásaiban is kiemelt szerepet kaptak az adószerkezet növekedésbarátabbá tétele érdekében tett javaslatok. Ezzel kapcsolatban fontos tisztázni az adószerkezet átalakítása során alkalmazott *adóátrendezés* (tax shift) és a *belső leértékelés* (fiscal devaluation) fogalmakat, amelyek gyakran keverednek.

Ugyan a két koncepció azonos típusú intézkedéseket foglal magában, nevezetesen a munkát terhelő adók csökkentését és a fogyasztási adók emelését, hatásmechanizmusuk némileg eltér egymástól. Az *adóátrendezés* célja, hogy hosszú távon segítse a gazdaság növekedését és a foglalkoztatást azáltal, hogy az adórendszeren belül csökkenti a gazdasági növekedésre leghátrányosabb adókat, így a munkát és a tőkét terhelő adókat, míg növeli a fogyasztási, környezetvédelmi és ingatlanadókat.

A *belső leértékelés* célja, hogy befolyásolja az ország versenyképességét azáltal, hogy hatást gyakorol a külkereskedelmi cserearányra. A belső leértékelés egyik lépése a munkaerő terheinek csökkentése a munkaadói járulékok csökkentésén keresztül, másik lépése pedig a fogyasztási adók növelése. Ha a bérek nem alkalmazkodnak azonnal a járulékcsökkenés után, az intézkedés csökkenti a vállalkozások bérköltségét, így növekszik a belföldön előállított termékek versenyképessége és növekszik az export. Ezzel párhuzamosan a megemelt áfa növeli az importtermékek árát, de nem érinti az exportált termékeket, mivel az export áfamentes. Következésképpen rövid távon nőhet a termelés és javulhat a külkereskedelmi egyenleg az intézkedések hatására. A belső leértékelés különösen az eurózóna országaiban lehet releváns, mivel az eurózónán belül a nominális árfolyam-leértékelődés nem lehetséges [Európai Bizottság, 2013a].

Ezzel a reformokkal kapcsolatban azonban kiemelendő, hogy azok jelentős adóteher-átcsoportosítással járnak, így bizonyos társadalmi csoportoknál nagyobb terhelést okoznak. Általában véve elmondható, hogy az inaktívák és a megtakarítással rendelkezők adóterhelése növekszik az előbbieken leírt adóátrendezés és belső leértékelés hatására. A munkát terhelő adók csökkentése ugyanis nem érinti az inaktívakat, de a fogyasztási adó emelésén keresztül növekszik az adóterhük [Európai Bizottság, 2013b; Scharle és szerzőtársai, 2010]. Ugyanakkor, ha egyes transzferok éves emelése (mint például Magyarország esetében a nyugdíjak) az infláció alakulásához van kötve, akkor esetükben a fogyasztási adók emelését részben ellensúlyozza, hogy az adóemelés következtében bekövetkező magasabb infláció miatt

növekszik a kapott transferek mértéke is. Ez azonban csökkenti a reformok hatékonyságát, hiszen a fogyasztási adók emelésének a nettó egyenlegre gyakorolt hatása mérsékeltebb, és így kisebb mértékben csökkenthetőek más adónemek.

További problémaként szokott felmerülni a fogyasztási adók emelésével kapcsolatban, hogy rövid távon inflációs hatással jár, amely egy eleve inflációs nyomással rendelkező környezetben a jegybankok fellépését is kikényszerítheti, ami csökkentheti az intézkedéstől várt gazdasági aktivitásnövekedést.¹ Az is a reform pozitív hatásai ellen hathat, hogy a bejelentés és a hatálybalépés közötti időszakra a háztartások előrehozhatják jövőbeli fogyasztásuk egy részét (announcement effects), például a tartós fogyasztási cikkek esetén vagy a magasabb felhalmozott megtakarítással rendelkezők esetében. Ez a hatás a hatálybalépés után rövid távon csökkentheti a gazdasági aktivitást [lásd Európai Bizottság, 2013b].

Hatékonysági szempontból az adónemek gazdasági döntéseket torzító hatásán kívül az is fontos, hogy az adónemek hogyan befolyásolják az *adóelkerülésben* való részvételt. Az adóelkerülés ugyanis a gazdaság hatékonyságát csökkenti azáltal, hogy az adóelkerülési módokhoz való egyenlőtlen hozzáférés az erőforrások nem hatékony eloszlásához vezet. Az adóelkerülés különböző módjait kihasználó vállalkozások indokolatlan versenyelőnyhöz jutnak, hiszen a munkát terhelő adók elkerülésével például a munkapiaci egyensúlyt megteremtő béreket a munkaerő lényegesen alacsonyabb hatékonyságú felhasználása esetén is képesek kifizetni. Eközben az adóbevételeknél jelentkező kiesés miatt a szabályosan működő adófizetők adóterhelését növelni kell, ami ahhoz vezet, hogy a hatékonyabban gazdálkodó és magasabb hozzáadott értéket előállító, de az adóelkerülésben nem érintett vállalkozások kiszorulhatnak a gazdaságból [Krekó-P. Kiss, 2008]. Elméletben a fogyasztási adókat és különösen az áfát nehezebben elkerülhetőnek tekintik [Bakos 2008; Crawford-Keen-Smith, 2008], azonban a gyakorlatban bizonyos szakmák, ágazatok esetében jellemző a számla nélküli teljesítés, ezért általában egy direkt és indirekt adókat tartalmazó rendszert szoktak optimálisnak tekinteni ebből a szempontból.

2. A MAGYAR ADÓRENDSZER NEMZETKÖZI ÖSSZEHASONLÍTÁSBAN

2.1. ADÓCENTRALIZÁCIÓ

Egy ország adórendszerének értékelésekor az adószerkezet mellett kiemelt szerepet tulajdonítanak az összes adóelvonás mértékét számszerűsítő mutatóknak. A politikai és gazdasági vitákban is leggyakrabban használt és legegyszerűbb aggregált mutató az összes adóbevétel a GDP arányában mérő *adócentralizáció*. Ez a mutató azt méri, hogy a hazai bruttó nemzeti termék mekkora hányadát vonja el adók formájában az állam.

¹ Az adóemelés hatása rövid távon emeli csak az inflációt, hosszabb távú hatása nincsen. Ebben az esetben a jegybank „keresztülnevezhet” a hatásán. A rendszeres adóemelések inflációt növelő hatása viszont beépülhet az inflációs várakozásokba, és így szükség lehet a jegybank reakciójára.

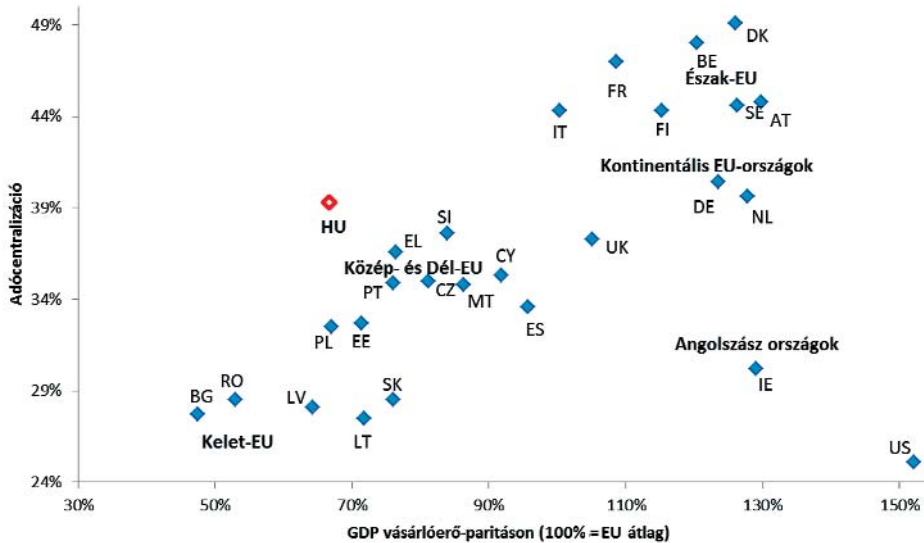
Ennek a mutatónak a nemzetközi összehasonlíthatóságával kapcsolatban azonban számos kritika merült fel [lásd P. Kiss és szerzőtársai, 2009]. A nemzeti számlák rendszere a teljes körű prezentáció érdekében bruttó módon elszámolja az adókat a GDP termelésének, a jövedelmek keletkezésének és felhasználásának minden szintjén, ezért a kormányzati szektor kifizetéseinek adótartalmával nem kerül netósításra az adóbevétel. Mivel a kormányzati kiadások adótartalmát a kiadási és a bevételi oldalon is figyelembe veszik, ezért torzíthatja a fiskális intézkedések értékelését. Például ha nőnek a kormányzati szektorban a bérkiadások, akkor nőni fognak az adó és járulékbevételek is, ami azt jelenti, hogy ugyan nem történt adóemelés, mégis nő az adócentralizációs mutató. Hasonlóképpen változhat az adócentralizációs mutató adóemelés vagy adócsökkentés nélkül, ha a GDP növekedési üteme eltér az adóalapok változásától, vagy az adóalapok – amelyeket más kulcsú adók terhelnek, mint például a lakossági vásárolt fogyasztás és a bértömeg – eltérő mértékben változnak (összetételhatás). Fontos figyelembe venni azt is, hogy egyes adóknak különböző makrogazdasági adóalapja van: a direkt adóknak és járulékoknak a jövedelmek keletkezése, az indirekt adóknak pedig a GDP termelése és a jövedelmek felhasználása, ezért az effektív adóterhelés megragadásához ezeket az adórátákat külön kellene értékelni. A továbbiakban ezért az Eurostat által közölt adócentralizációs mutatók mellett a P. Kiss és szerzőtársai [2009] által a nemzetközi összehasonlítás érdekében alkalmazott, korrekciókkal módosított mutatókat is bemutatjuk.

Első közelítésben az Eurostat által közölt adóterhelés-mutatókat hasonlítjuk össze. Az Európai Unió tagállamai körében 2012-ben a GDP-arányos adóterhelés átlaga 40,6 százalék volt. Magyarországon az adóbevételek GDP-hez viszonyított aránya alacsonyabb volt ennél az átlagnál: 2012-ben 39,3 százalékot tett ki, amellyel az EU 27 tagállamának adócentralizáció szerinti csökkenő rangsorában a 11. helyen álltunk. Ez az érték azonban a 2009. évi 40,2 százalékhoz képest (amely nem tartalmazta a kötelező magán-nyugdíjpénztári befizetéseket) közel 1 százalékpontos csökkenést jelent, ami két hellyel javította a rangsorban a helyünket (a korábbi 9. helyhez képest).

Az Európai Unió országait, valamint az USA-t a GDP-arányos adóbevételi hányad és az országok vásárlóerő-paritáson mért egy főre eső GDP-je alapján (EU-átlag = 100 százalék) vizsgálva megállapítható, hogy Magyarország esetében az adócentralizáció mértéke a hasonló fejlettségi szinten álló régiós országokhoz viszonyítva magasnak tekinthető (1. ábra). A viseigrádi országok átlagában 2012-re kimutatott 31,4 százalék körüli összerhelés 7,3 százalékponttal alacsonyabb a magyar mutatónál, de a 2009-es 8,8 százalékpontos különbséghez képest itt is jelentős csökkenés következett be.

Az országok az előbbi mutatók alapján több csoportba sorolhatók, amely csoportok általában azonos fejlettségű országokat foglalnak magukba. Külön csoportot képeznek a mindkét mutató alapján magas értékkel rendelkező észak-európai országok, illetve a hasonló fejlettségű, de alacsonyabb GDP-arányos adó- és járulékbetéssel jellemezhető angolszász országok. Az eurózóna tagországainak nagyobb része viszonylag magas adócentralizációval és GDP-vel rendelkezik. Portugália, Spanyolország és Görögország az újonnan csatlakozott közép-európai uniós országokkal alkot közös csoportot. A 2012-es adatok alapján Bulgária és Románia a balti álla-

mok közül Lettországgal és Litvániával hasonló jellemzőkkel bír, míg Észtország Közép- és Dél-Európa országaihoz áll közelebb.

Forrás: Eurostat

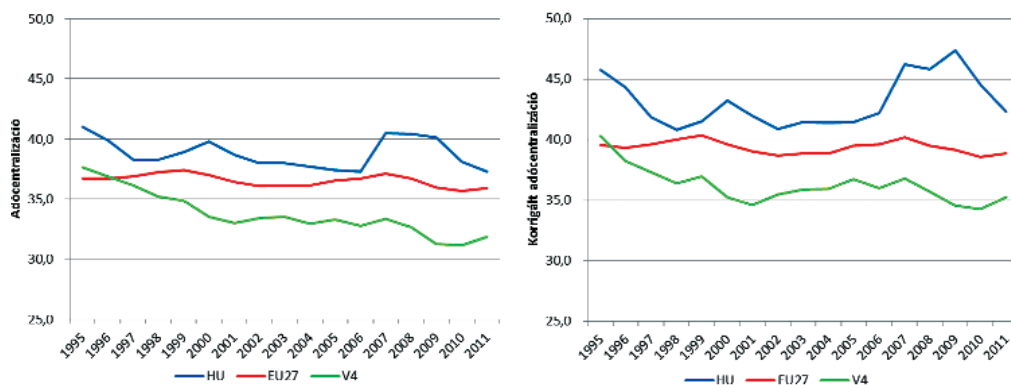
1. ábra Az adócentralizáció és a vásárlóerő-paritáson mért GDP (2012)

Adócentralizáció korrigált mutatók alapján

Jelen tanulmányban a P. Kiss és szerzőtársai [2009] által az adócentralizációs mutatók nemzetközi összehasonlítása érdekében alkalmazott korrekcióknak egy szűkebb körét hajtjuk végre az Európai Unió országaira vonatkozóan, tekintettel az elérhető adatokra. Az adóbevételekből kiszűrtük az állami kiadások adótartalmát és figyelembe vettük a kötelező magán-nyugdíjpénztári tagdíj-kötelezettséget, míg a GDP-ből kiindulva előállítottuk a P. Kiss és szerzőtársai [2009] által definiált privát adóalapot, amelyet a GDP helyett használtunk viszonyítási alapként. A privát adóalapot a privát jövedelem és a privát GDP-felhasználás súlyozott átlagaként határoztuk meg, ahol a privát jövedelem megegyezik a termékadók és támogatások egyenlegétől valamint a kormányzati szektor hozzáadott értékétől megszárt nominális GDP-vel, míg a privát GDP-felhasználás megegyezik a nettó exporttól és a kormányzati szektor keresletétől megszárt nominális GDP-vel.

A korrigált adóterhelés (az állami kiadások adótartalmától megtisztított adóbevételeket viszonyítja a privát jövedelemhez) alapján magyar szempontból nem rajzolódik ki lényegesen más kép. Az állami kiadások adótartalmának kiszűrése önmagában csökkentené a különbséget a többi országhoz képest, de ezt ellensúlyozza az adóalapok korrekciója. Itt ugyanis a nettó export, a viszonylag magas indirekt adók és az állami bérek korrekciója után relatíve alacsony privát jövedelem adódik, így az adórata nem csökken Magyarországon a módosítások után. A korrekciók elvégzését

követően Magyarország helye nem változik az Európai Uniós országok adócentralizáció szerinti rangsorában, azonban a dinamikában jelentős változás látható az Eurostat által közölt adócentralizációs mutatóhoz képest. 2009 és 2011 között az Eurostat által közölt és a korrigált adócentralizációs mutató is jelentősen csökken, azonban a két mutató változása között több mint 2 százalékpontos különbség figyelhető meg. Ezt részben az indokolja, hogy a korrigált mutató figyelembe veszi a kötelező magán-nyugdíjpénztári befizetéseket is, amellyel az Eurostat járulékként nem számol 2011 előtt.

Forrás: Eurostat, saját számítás

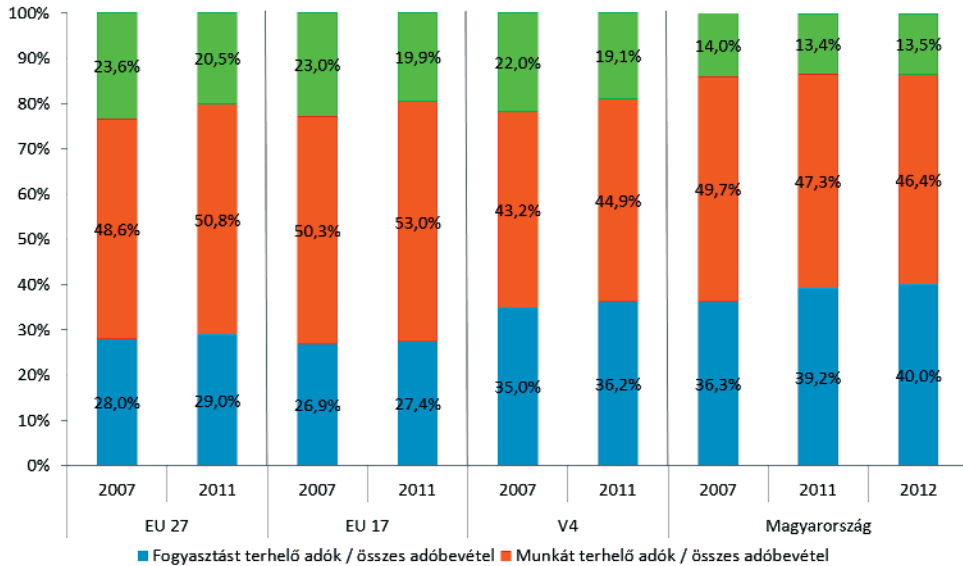
2. ábra: Az Eurostat által közölt és a korrigált adócentralizációs mutató 1995 és 2011 között

2.2. ADÓSZERKEZET

Magyarországon az uniós átlaghoz képest magasnak számít a fogyasztási adóbevételek aránya, ám ez nem kirívó a kevésbé fejlett és új EU-tagállamok között. Hazánkban a fogyasztási adók aránya a tagállamok rangsorában a 6. legmagasabb: a hazai 2011-es 39,2 százalékos részarány 10,2 százalékponttal meghaladta a 29 százalékos EU-átlagot. A magyar mutató a visegrádi országok (V4) átlagát (36,2 százalék) is felülmúlta. A magas értékben az uniós módszertan szerint fogyasztási adóként besorolt helyi iparüzési adó és a különadók egy része is szerepet játszik.

A munkát terhelő adókból befolyt bevételek összes adóbevételhez viszonyított aránya Magyarországon kismértékben ugyan, de szintén meghaladta az EU átlagát 2007-ben, azonban 2011-re már 3,5 százalékponttal volt kisebb annál. Miközben az EU-tagállamok átlagában az említett mutató 2011-ben 50,8 százalék, a visegrádi országcsoport esetében pedig 44,9 százalék volt, a hazai hányados 47,3 százalék volt ebben az évben.

A tőkét terhelő adók aránya viszont alacsonyabb az Európai Unió és a V4 országok átlagánál is. Míg Magyarországon a tőkét terhelő adókból származó bevétel 13,4 százalék volt 2011-ben, addig ez az érték az Európai Unióban 20,5 százalékot, a V4 országokban pedig 19,1 százalékot tett ki.

Forrás: Eurostat

3. ábra: Az adószervezet változása az EU országokban, a V4 országokban és Magyarországon

A 3. ábrán jól látszik, hogy a fogyasztási adók súlya az Európai Unióban, ezen belül az eurózónában és a V4-országokban is emelkedett. Az Európai Unió átlagában 2007-ről 2011-re 1 százalékponttal nőtt a fogyasztási adók szerepe az adóbevételekben, a V4 országokban pedig 1,2 százalékponttal. Ennek ellenére a munkát terhelő adókból származó bevételek súlya nem csökkent a régióban és az Európai Unióban sem. Az Európai Unióban átlagosan 2,2, a V4 országokban 1,7 százalékponttal nőtt. Jelentős mértékben csökkentek viszont a tőkét terhelő adók.

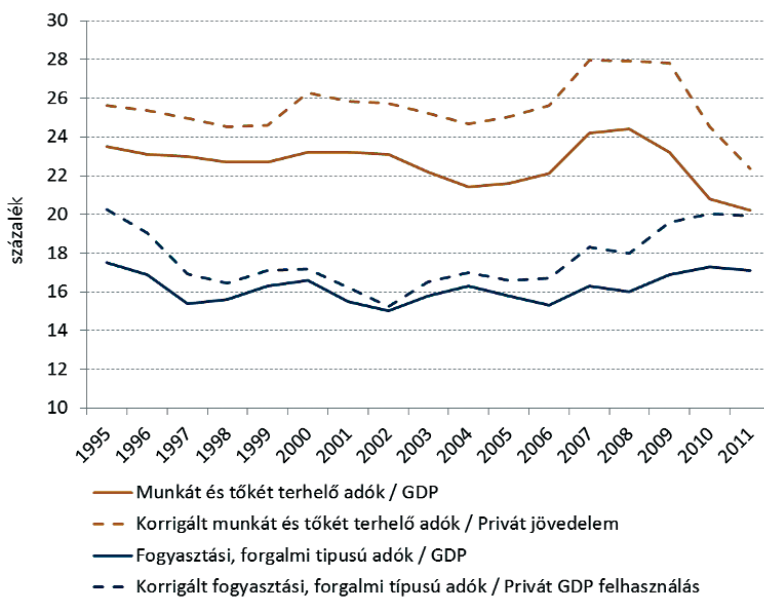
Magyarországon, hasonlóan az európai uniós trendekhez, növekedett a fogyasztást terhelő adók súlya, azonban nem nőtt, hanem jelentősen mérséklődött a munkát terhelő adók aránya és kis mértékben ugyan de csökkent a tőkét terhelő adók súlya. A munkát terhelő adók súlya 3,4 százalékponttal csökkent, a fogyasztási adóké pedig 3,6 százalékponttal nőtt 2007 és 2012 között.

Adószervezet korrigált mutatók alapján

Magyarország esetében hasonló tendencia rajzolódik ki a korrigált mutatók alapján is.² Jóval látványosabb ugyanakkor a munkát és tőkét terhelő adók csökkené-

² Az állami kiadások adótartalmától szűrt és a kötelező magán-nyugdíjpénztári tagdíj kötelezettséget is figyelembe vevő direkt adókat (amelyek mértéke közelítőleg megegyezik a munkát és a tőkét terhelő adókéval) a privát jövedelemhez viszonyítottuk, míg az állami kiadások adótartalmától szűrt indirekt adókat (amelyek közelítőleg megegyeznek a fogyasztást terhelő adókkal) a privát GDP-felhasználáshoz viszonyítottuk. A viszonyítási alapokról részletesebben lásd a 2.1. fejezetet.

se 2009 után az Eurostat által közölt mutatókhoz képest. Ezt elsősorban az okozza, hogy a korrigált mutatók számítása során figyelembe vettük a kötelező magánnyugdíjpénztári befizetéseket is, amellyel az Eurostat járulékként nem számol. Ennek következtében az Eurostat a munkát terhelő adókból származó bevétel meghatározásakor a 2010. november 1-jei változások hatásaiból csak azt veszi figyelembe, hogy a magánnyugdíjpénztári tagok esetében 1,5 százalékról 9,5 százalékra emelkedett az egyéni nyugdíjjárulék mértéke, de nem számol azzal, hogy ezzel párhuzamosan lényegében megszűnt a 8 százalékos kötelező magánnyugdíjpénztári tagdíj.

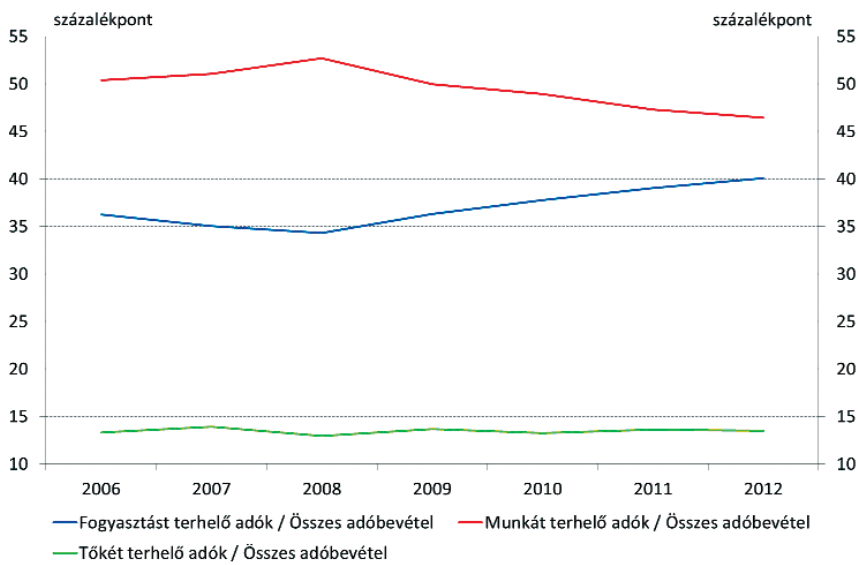
Forrás: Eurostat, saját számítás

4. ábra: A munkát és tőkét terhelő adók valamint a fogyasztási, forgalmi adók súlya Magyarországon 1995 és 2011 között, a headline és a korrigált adatok alapján

A 4. ábrából az is látszik, hogy a munkát és tőkét terhelő adóknál szükségszerűen szinteltolódás következik be a korrigált mutatónál amiatt, hogy a privát jövedelem meghatározásakor a kormányzati szektor hozzáadott értéke mellett a nominális GDP-ből kiszűrésre kerül a termékadók és támogatások egyenlege is, mivel az indirekt adók értelemszerűen nem képezhetik a direkt adók alapját. A fogyasztási és forgalmi típusú közterhek esetében pedig látható, hogy a nettó export dinamikája hogyan befolyásolja a korrigált mutatót. Amíg a külkereskedelmi egyenleg negatív volt 1998 és 2006 között, addig a korrigált mutató közelített az Eurostat által közölt mutatóhoz, majd 2006 után a külkereskedelmi egyenleg pozitívumának növekedésével párhuzamosan folyamatosan nőtt a két mutató közti különbség.

3. A MAGYAR ADÓRENDSZER SZERKEZETÉNEK ÁTALAKÍTÁSA 2010-TŐL

Az adók szerkezetében jelentős átrendeződés következett be az elmúlt években. A 2010 óta végrehajtott intézkedések következtében jelentősen csökkent a munkát terhelő adók súlya, amit döntően a fogyasztási és forgalmi típusú adók súlyának növekedése ellensúlyozott (5. ábra).

Megjegyzés: a munkát terhelő adóknál figyelembe vettük a kötelező magán-nyugdíjpénztári tagdíjakat is.

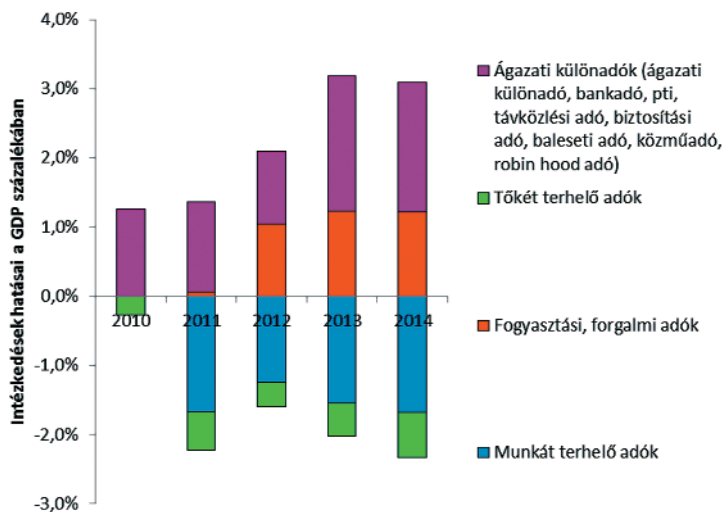
Forrás: Eurostat, saját számítás

5. ábra Az adószerkezet változása Magyarországon 2006 és 2012 között

A munkajövedelmeket terhelő adók súlyának 2009-ben kezdődő csökkenése 2010 után is folytatódott, amely főként az egykulcsos adórendszer és a családi adókedvezmény bevezetésének, a szuperbruttósítás eltörlésének, valamint a *munkahelyvédelmi akció* intézkedéseinek köszönhetően valósult meg. Ezzel párhuzamosan emelkedett a fogyasztási/forgalmi típusú adók súlya 2009 óta, amit elsősorban az általános áfakulcs és a jövedéki adók emelése okozott. A tőkejövedelmeket terhelő adók súlya 2006 óta lényegében nem változott, azonban 2010 után ezen a téren is átalakulás volt megfigyelhető. Miközben a jellemzően egyes nagyvállalatok által dominált, belföldi piacra szolgáltató ágazatok adóterhelése nőtt, a KKV-szektor adóterhelése csökkent. Ehhez járult hozzá a kisvállalkozásokat célzó két új adónem (kisadózók tételes adója és kisvállalkozói adó) bevezetése, a társasági adó kulcsának 10 százalékra történő csökkentése 500 millió forintos adóalapig, valamint a pénzügytervezeteket és az energiaszektort érintő adóterhek növelése.

A 2010 óta hozott intézkedések évenkénti statikus költségvetési hatását a 6. ábrán foglaltuk össze. Az ábrán látható, hogy az intézkedések elsősorban a munkát

és a tőkét terhelő adókat csökkentették és növelték a fogyasztási, forgalmi típusú adókból származó bevételeket, de jelentős költségvetési hatása volt a különadóknak is, amelyeket külön tüntettünk fel az ábrán. Fontos azonban hangsúlyozni, hogy a különadók tekintetében is jelentős változás történt: 2013-ban kivezetésre került az ágazati különadó és a biztosítók esetében a bankadó, valamint bevezetésre kerültek új elsősorban fogyasztási/forgalmi típusú adónemek (távközlési adó, biztosítási adó, pénzügyi tranzakciós illeték, baleseti adó).

Megjegyzés: az ábrán az intézkedések becsült statikus költségvetési hatása szerepel.

Forrás: saját számítás

6. ábra: A 2010 óta hozott adóintézkedések költségvetési hatása adónemenkénti bontásban

3.1. AZ ÉLŐMUNKÁT TERHELŐ ADÓK ÁTALAKÍTÁSA

A munkát terhelő adók Magyarországon 2010 előtt

A legálisan, teljes jövedelemmel bejelentett foglalkoztatottak körében a 2010 előtti magyar adórendszer a legmagasabb terheléssel járó és a legprogresszívebb adórendszer volt a régióban, így hozzájárult ahhoz, hogy a magyar munkaerő-piaci aktivitási ráta a legalacsonyabbak között szerepelt az EU-tagországok között. A magasabb jövedelemnél kifutó adójóváírás következtében az egységnyi többletjövedelemre vonatkozó adó- és járulékterhelést kifejező *marginális adóék* valamivel az átlagbér fölött elérte a 64 százalékot. Emellett, hogy ez a kiugróan magas adóterhelés az intenzív határon a munkakínálat visszafogására ösztönzött, érdekelté tette mind a munkavállalót, mind a munkáltatót az adóelkerülésben. Emellett az egy- és kétgyermekes családok esetében nem vette figyelembe az adózó által eltartottak számát.

Az elmúlt években hozott intézkedések

A munkát terhelő adók átalakítása több lépcsőben valósult meg 2010 után:

- 2011-ben bevezetésre került a 16 százalékos egykulcsos személyi jövedelemadó³, amivel párhuzamosan csökkent az adójóváírás mértéke és a jogosultsági határa. Bevezetésre került egy, a korábbiaknál bőkezűbb családi adókedvezmény, amelyet a korábbi rendszerrel ellentétben már az egy- vagy kétgyermekes családok is igénybe tudtak venni. Emellett fél százalékponttal nőtt az egyéni nyugdíjjárulék mértéke.
- 2012-ben kivezetésre került az adójóváírás, és a superbruttósítás megszüntetésének első lépéseként a 2,424 millió forintot meg nem haladó éves adóalap esetén eltörölték az adóalap-kiegészítést. Emellett 1 százalékponttal növekedett az egészségbiztosítási járulék.
- 2013-tól a 2,424 millió forintot meghaladó jövedelem esetén is megszűnt a superbruttósítás és eltörölték az egyéni nyugdíjjárulék felső határát. A munkahelyvédelmi akció keretében pedig célzott kedvezményeket vezettek be a munkaerő-piaci szempontból hátrányosabb csoportok számára.
- 2014-től a családi adókedvezmény az egészségbiztosítási- és a nyugdíjbiztosítási járulék terhére is igénybe vehető.

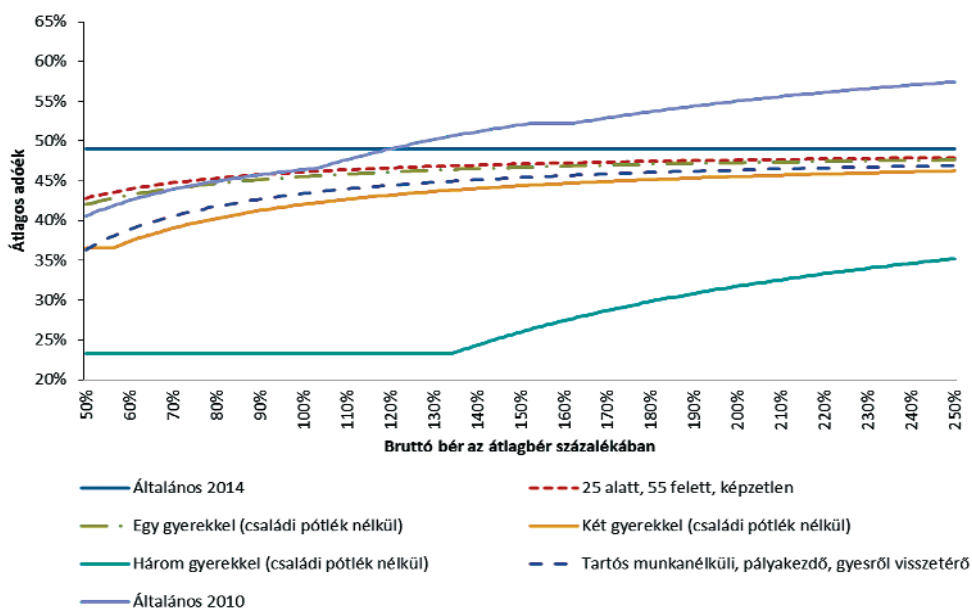
Az intézkedések céljait kétfelé bonthatjuk aszerint, hogy a munkaerőpiachoz erősebben kötődő, magasabb aktivitási rátával jellemezhető csoportokat vagy a munkaerőpiachoz lazábban kötődő csoportokat tekintjük. Az első esetében az átalakítás célja a munkaintenzitás növelése és a jövedelemelvitkolás visszaszorítása volt, míg a második csoport esetében a munkaerő-piaci aktivitás és a foglalkoztatottság növelése. A második kategóriához sorolhatók azok a csoportok, ahol az Európai Unió átlagához képest Magyarországon az aktivitási ráta különösen alacsony. Jellemzően ezek a csoportok az idősek, a fiatalok, a képzetlen munkavállalók és a szülőképes korú nők. Az empirikus tapasztalatokat feldolgozó irodalom alapján ezekről a csoportokról általában az is elmondható, hogy a munkaerő-piaci belépésre vonatkozó döntéseik során – azaz az extenzív határon – érzékenyebben reagálnak a pénzügyi ösztönzőkre, így az adókedvezményekre is.

Az intézkedések eredményeként egyenletes járulék- és személyijövedelemadórendszer jött létre, ahol az átlagos adóék 49 százalék. A munkahelyvédelmi akció keretében bevezetett célzott adókedvezmények, valamint a családi adókedvezmény következtében azonban bizonyos csoportoknál az adóterhelés kisebb az általánoshoz képest (*lásd 7. ábra*).

Összevetve a 2014-es adóékeket a 2010-es adóékekkel megállapítható, hogy a gyermektelen és a célzott kedvezményekben nem részesülő, alacsonyabb jövedelmű adózók esetében nőtt az adóterhelés. Annak érdekében azonban, hogy az adójóváírás kivezetése által okozott adóteher-növekedés nettó bérekre gyakorolt hatá-

3 A 16 százalékos személyijövedelemadó-kulcs európai uniós viszonylatban már alacsonynak számít. Csupán Bulgáriában és Litvániában volt kisebb 2013-ban a legmagasabb személyijövedelemadó-kulcs mint Magyarországon. A régióban Lengyelországban 32 százalék, Szlovákiában 25 százalék, Csehországban 22 százalék volt a felső kulcs 2013-ban. Szlovákiában a 19 százalékos egykulcsos adórendszer 2013-ban ismét kétkulcsos adó váltotta fel.

sát mérsékelje, a kormány 2012-ben jelentős minimálbér-emelést hajtott végre, valamint bevezette a bérkompenzációt, amely a versenyszektorban a bérek emelését munkáltatói adókedvezménnyel ösztönözte. *Baksay és Csomós* [2014] eredményei alapján az alacsonyabb jövedelmű háztartásokban a minimálbéremelés és a bérkompenzáció mintegy 2,3 millió ember háztartását kárpótolta az intézkedések miatti nettó jövedelemkiesésért.

Forrás: saját számítás

7. ábra: Az átlagos adóék a bruttó bér függvényében 2014-ben

Az adójóváírás hatékonyságával kapcsolatban *Svraka és szerzőtársai* [2013] a Központi Statisztikai Hivatal által évente összeállított Háztartási Költségvetési Felvétel segítségével azt vizsgálták, hogy az adójóváírással érintett munkavállalók a háztartási jövedelem alapján mely decilisbe tartoznak. A deciliseket az egyes egyéneknek otthont adó háztartások fogyasztási egységre jutó, ekvivalens jövedelme szerint határozták meg, így a háztartások jövedelmi színvonalának megállapításakor a háztartások létszáma mellett a háztartások összetételét is figyelembe vették. A vizsgálat eredményei alapján azok a munkavállalók, akik 2010-ben az adójóváírást teljes mértékben érvényesíthették (azaz az éves jövedelmük nem haladta meg a 2 millió 510 ezer forintot), többségükben a mediánnál magasabb jövedelmű háztartások tagjai voltak. Azaz az adójóváírás nemcsak az egyéni szinten alacsonyabb jövedelműeknek nyújtott támogatást, hanem a magasabb háztartási ekvivalens jövedelemmel rendelkező családoknak is.

A családi adókedvezménynek köszönhetően az adórendszer már nemcsak a magánszemély egyéni jövedelmét, hanem az adott jövedelemből eltartott családtagok számát is figyelembe veszi. Azáltal, hogy ezt a társadalompolitikai célú juttatást

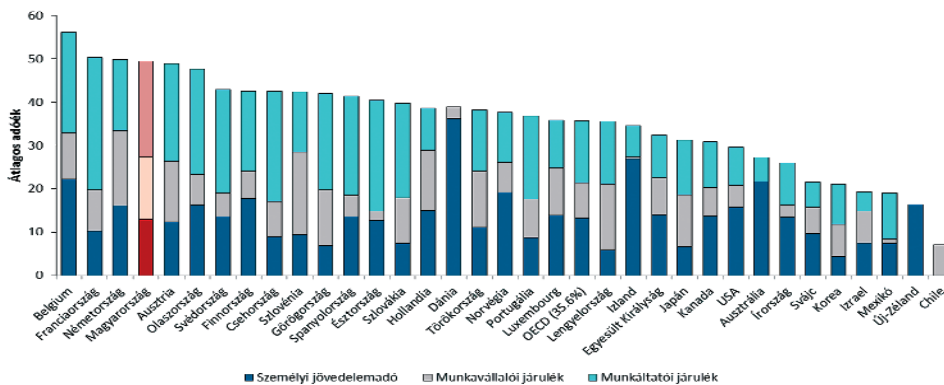
az adórendszerbe beépítették, a pozitív demográfiai ösztönző hatáson túl a foglalkoztatási ösztönzők is javultak. A kialakított kedvezményrendszer – az eltartottak számától függően – kedvezményezett eltartottanként és jogosultsági hónaponként egy és két gyermek esetén 62 500 forint, három és minden további eltartott esetén 206 250 forint adóalap-kedvezményt biztosít. Ez az első és a második gyermek esetén gyermekenként legfeljebb nettó 10 000 forint, a harmadik gyermektől gyermekenként nettó 33 000 forint többletjövedelmet jelenthet havonta. 2014-től a kedvezmény nemcsak a személyi jövedelemadóból, hanem az egyéni nyugdíj- és egészségbiztosítási járulékból is érvényesíthető. A kedvezmény megosztható a két szülő között, illetve a közös háztartásban élő házastárssal, élettárssal. A rendelkezésre álló adatok alapján 1,1 millió főnél valamivel több adózó 2012-ben 184 milliárd forint értékben vett igénybe családi adókedvezményt. Az igénybe vevők jelentős része jellemzően egy gyermeket nevel, ugyanakkor a kedvezményt legnagyobb mértékben a két gyermeket nevelő szülők vették igénybe.

1. táblázat: A 2012-ben igénybe vett családi adókedvezmény

	Érvényesített adókedvezmény (Mrd Ft)	Adózók létszáma (ezer fő)
1 gyermeket nevelők	54	530
2 gyermeket nevelők	68	387
3 gyermeket nevelők	52	159
4 vagy több gyermeket nevelők	10	26
Összesen	184	1 105

Forrás: Személyijövedelemadó-bevallási adatok

A 2010-től hozott intézkedések ugyan jelentősen csökkentették a munkát terhelő adók súlyát, nemzetközi összehasonlításban a munkát terhelő adó- és járulékteher összesített szintje azonban még jelenleg is magasabb a régiós versenytársainkra jellemzőnél, elsősorban a magas munkáltatói és munkavállalói járulékteher következtében.

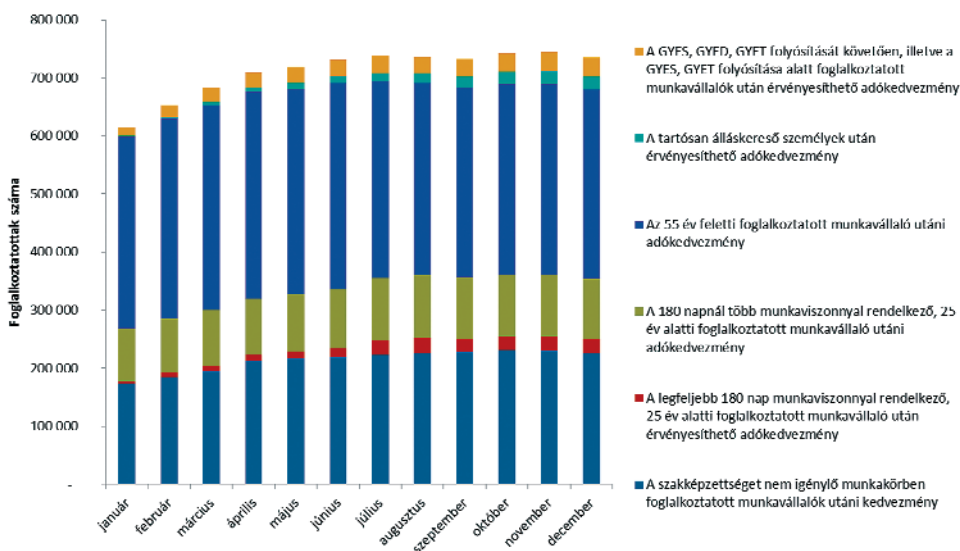
Forrás: OECD

8. ábra: Az adóék összetétele az OECD országaiban 2012-ben, gyermektelen, egyedülálló, az átlagbér 100 százalékát kereső adózó esetén

A munkahelyvédelmi akció keretében bevezetett célzott kedvezmények

2013-ban a kormány a munkaerőpiachoz lazábban kötődő és magasabb extenzív oldali rugalmassággal rendelkező csoportok foglalkoztatásának ösztönzése érdekében célzott munkáltatói kedvezményeket vezetett be a munkahelyvédelmi akció keretében. A kedvezmények a következő csoportok esetén havi bruttó 100 ezer forintos jövedelemig érvényesíthetők:

- **A 25 év alatti és 55 év feletti munkavállalók** esetében a bér utáni munkáltatói közteherből (szociális hozzájárulási adó és szakképzési hozzájárulás) 14,5 százalékos kedvezmény érvényesíthető. A kedvezmény mértéke nagyobb, ha a munkavállaló 25 év alatti fiatal pályakezdő (legfeljebb 180 nap munkaviszonnyal rendelkezik). Ebben az esetben a munkáltató 2 éven keresztül teljes mentességet élvez a munkáltatói közteher megfizetése alól.
- **A szakképzettséget nem igénylő munkakörben foglalkoztatottak** esetében a bér utáni munkáltatói közteherből szintén 14,5 százalékos kedvezmény érvényesíthető.
- **Tartósan munkanélküliek** esetében a munkáltatói teher mértéke a foglalkoztatás első két évében 28,5 százalék helyett 0 százalék, a harmadik évben pedig 14 százalék.
- **Kisgyermekes édesanyák** esetében a gyermekgondozási díj (GYED) folyósítását követően, illetve a gyermekgondozási segély (GYES) és a gyermeknevelési támogatás (GYET) folyósítása alatt vagy azt követően a foglalkoztatás első két évében a munkáltatói teher 28,5 százalék helyett 0 százalék, a foglalkoztatás harmadik évében pedig 14 százalék.

Forrás: NGM

9. ábra: A munkahelyvédelmi akció keretében bevezetett célzott kedvezményt igénybe vevő foglalkoztatottak száma 2013-ban

A célzott kedvezményeket 2013 év januárjában 615 ezer foglalkoztatott után vették igénybe a vállalkozások, ez a szám az év végére 735 ezerre nőtt. Az 55 év feletti foglalkoztatottakon kívül az összes célcsoportban nőtt az igénybevevők száma az év folyamán. Az év során a visszaesés a közzsférában volt tapasztalható, ami mögött vélhetően az áll, hogy a célzott kedvezményt igénybevevő, közzsférában működő munkáltató a kedvezmény mértékének megfelelő összeget köteles fizetni a központi költségvetésnek, így nem érdekelt a kedvezmény igénybevételében.

3.2. A VÁLLALATOKAT TERHELŐ ADÓK ÁTALAKÍTÁSA

A vállalati szektorban megfigyelhető volt, hogy a *közepes méretű* vállalatok effektív adóterhelése magasabban alakult a kis- és nagyvállalatok terhelésénél. Ez nem elsősorban az adókulcsokból eredt, hanem elsősorban az okozta, hogy az adókedvezményeket jellemzően a nagyvállalatok tudták kihasználni és esetükben a nemzetközi hálózatuk nagyobb lehetőséget adott az adóoptimalizálásra. A kisvállalatok ezzel szemben a magas adókulcsokat számos módon megkerülve alacsonyabb effektív kulcsokkal szembesültek, illetve bizonyos mérethatárig kedvezményes adókulcsokat érvényesíthettek (EVA, társasági adó). Mindezek következtében a közepes méretű, növekedni kívánó, ezért az adózási szabályoknak megfelelő, de kedvezményekre általában nem jogosult vállalkozások szembesültek a legmagasabb effektív adókulcsokkal.

Az elmúlt években a vállalati adók átalakítása úgy valósult meg, hogy csökkent a kis- és középvállalkozói szektor adóterhelése, ugyanakkor növekedett egyes, általában nagyobb vállalkozások által dominált szektorok adóterhelése. A kis- és középvállalkozói szektor adóterhelésének csökkentését szolgálta a nyereségadókulcs 10 százalékra való mérséklése, illetve a munkahelyvédelmi akció keretében a *kisadózók tételes adója* (KATA) és a *kisvállalati adó* (KIVA) bevezetése. A bevezetett különadók nagyobb terhelést jelentettek a pénzügyi, az energia-, a távközlési és a kiskereskedelmi szektorokban. A különadókkal kapcsolatban fontos ugyanakkor megjegyezni, hogy azok egy része (biztosítási adó, távközlési adó, pénzügyi tranzakciós illeték) fogyasztási, forgalmi típusú adónak tekinthető, ami kevésbé torzító mint az alapvetően tőkeadónak tekinthető bankadó vagy az energiaellátók jövedelemadója.

A kisvállalatok speciális helyzete

Az elméleti irodalomban több érv is megjelenik a kis- és középvállalkozói szektor kedvezményes adóztatása mellett. Ilyen például, hogy információs aszimmetria miatt nehezebben tudnak hitelhez vagy tőkéhez jutni, az adminisztrációs terhek nagyobb arányban terhelik a kis- és középvállalkozókat, valamint a multinacionális vállalkozások nagyobb mértékben férnek hozzá nemzetközi tranzakciókat alkalmazó adóoptimalizációs stratégiákhoz. Nincs azonban egyértelmű konszenzus abban, hogy a kis- és középvállalkozások számára az adórendszerben biztosított kedvezmények mennyiben tudják orvosolni ezeket a hátrányokat [lásd OECD, 2009].

Magyarországra is jellemző, hogy a gazdaságot egy fejlett, versenyképes nagyvállalati szektor és egy fejletlen KKV-szektor kettőssége jellemzi. A KKV-szektorról a nagyvállalati szektorral szemben általánosan elmondható, hogy elsősorban a hazai piacra termelnek, illetve hogy – részben nagy számuk miatt is – nagyobb mértékben részesednek a foglalkoztatásból és a bérkifizetésekből, mint az árbevételből vagy a termelésből. A KKV-szektor jelentőségét mutatja, hogy a beruházások felét ez a szektor adja és a foglalkoztatottak kétharmadát is ebben a szektorban foglalkoztatják.

A duális szerkezet abban is megjelenik, hogy az államháztartás és a nagy- és középvállalatok körében magas az adóterhelés, amit a nagyvállalati körben az adókedvezmények részben mérsékelnek. A kisvállalati és kisvállalkozói körben ezzel szemben az adóelkerülés magasabb mértéke következtében alacsonyabb az effektív adóterhelés – jellemzőbb a számla nélküli értékesítés, az alkalmazottak zsebbe fizetése és a költségelszámolás felduzzasztása. Itt különböző konstrukciókban kedvezményes adóterhek is érvényesülnek, helyenként a minimális összegű adóhoz (lump sum) hasonlóan, például az elvárt járulékfizetés terén.

Kisadózó vállalkozások tételes adója

A KATA 2013-ban került bevezetésre a munkahelyvédelmi akció keretében. Ez az adónem főként az önfoglalkoztatók számára kedvező, mivel minimális adminisztrációs terhekkel jár. A KATA hatálya alá tartozó vállalkozás havi 50 ezer forintos (nem főállású vállalkozó esetében havi 25 ezer forintos) tételes adóval kiválthatja a vállalkozó minden jelentősebb, jövedelmet terhelő adóját (szja, járulékok, szociális hozzájárulási adó, társas vállalkozási formák esetében a társasági adó). Amennyiben a kisadózó vállalkozás éves bevétele a 6 millió forintot meghaladja, a meghaladó rész után 40 százalékos adó megfizetésére kötelezett.

Az adó bevezetésével egyidejűleg ugyancsak évi 6 millió forintra emelkedett az alanyi áfamentesség választhatóságának felső értékhatára, így a KATA-ra jogosult vállalkozások mentesülhetnek az áfa alól is.

A kisadózók tételes adóját 43 ezer adózó választotta 2013 év elején. Az eddigi adatok alapján azonban látható, hogy az adónemet választók száma év közben lassuló ütemben de folyamatosan növekedett, 2014 elején pedig elérte a 73 ezret.

Kisvállalati adó

A KIVA a legfeljebb 25 főt foglalkoztató, 500 millió forint alatti éves bevétellel és mérlegfőösszeggel rendelkező vállalkozások által választható alternatív adózási forma, amelyet 2013-ban vezettek be, szintén a munkahelyvédelmi akció keretében. Az adónem választása különösen azon vállalkozások számára jelent előnyt a társasági adóval szemben, amelyek jelentősebb bértömeggel rendelkeznek, és/vagy jelentősebb beruházásokat terveznek a közeljövőben.

Az adónem csökkenti a magas foglalkoztatási költségekkel rendelkező vállalkozások terheit, egyúttal ösztönzi a foglalkoztatás növelését azáltal, hogy a vállalati pénz-

forgalmi nyereség és a munkajövedelmek együttesen képezik a 16 százalékos mértékű adó alapját, amely egyidejűleg kiváltja a társasági adót, a szociális hozzájárulási adót és a szakképzési hozzájárulást.

Másrészt az összevont adóalap következtében a pozitív pénzforgalmi nyereséggel rendelkező vállalkozásoknál nem okoz többlet munkáltatói adóterhelést a bérek növelése, mivel a kifizetett többletbér csökkenti a pénzforgalmi eredményt és így a KIVA adóalapját is.

A KIVA az adóalap pénzforgalmi szemléletű meghatározásával ezenfelül a beruházásokat is ösztönzi. A pénzforgalmi adóalap előnye ugyanis, hogy az adóalap azonnal csökkenthető a fejlesztésre visszaforgatott jövedelemmel, ellentétben a társasági adóval, ahol a beruházás költsége csak több év múlva, értékcsökkenésként jelenik meg teljes egészében az adóalapban. Emellett a vállalatnak csak a már kifizetett számlák után keletkezik adókötelezettsége, mivel a pénzforgalmi eredményben a kiszámlázott, de ki még nem fizetett bevétel nem jelenik meg.

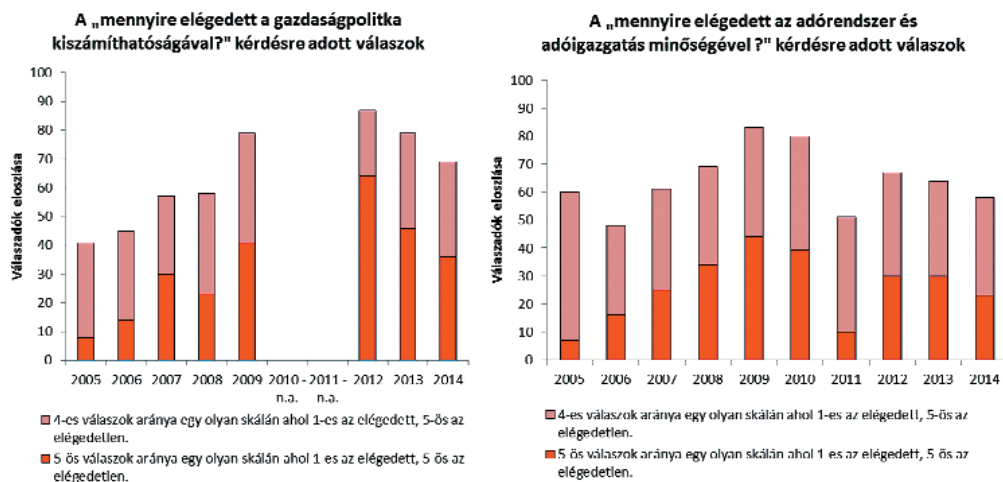
A kisvállalati adót 2013 elején mintegy 7500 vállalkozás választotta, amely szám lényegében nem változott 2014-re. A KIVA-t választók száma jelentősen elmaradt a kormányzati várakozásoktól, amit részben indokolhat, hogy az átállást hátráltatja a pénzforgalmi szemléletű eredménymeghatározás tanulási költsége. A szabályozás megértését vélhetően az is nehezíti, hogy az adóalap meghatározásakor szükség volt bizonyos adóalap-korrekciós tételek szerepeltetésére is, amelyek bár a vállalkozások túlnyomó többségénél nem jelentkeznek, a visszaélések elkerülése érdekében azonban szükségesek.

4. AZ ADÓRENDSZER STABILITÁSA

A magyar adórendszer sok tekintetben a szakirodalomban ajánlott irányban változott, azonban a változások mértéke, gyakorisága, gyorsasága sok esetben nem kedvezett az üzleti környezet kiszámíthatóságának. Az üzleti környezet és az adórendszer gyakori változása az elméleti irodalom és az empirikus kutatások szerint is csökkenti a beruházások volumenét [Scharle és szerzőtársai, 2010]. A vállalatok számára a kiszámíthatóság hiánya mindenekelőtt a tervezhetőség nehézségében nyilvánul meg. Ez viszont hátráltatja a napi működés tervezésén túl a szükséges vagy kívánatos beruházások tervezését, megvalósítását is. Amennyiben túl nagy a bizonytalanság, a nem visszafordítható beruházások esetében megnő a kivárási érték, ami ahhoz vezethet, hogy a beruházásokat elhalasztják, feladják vagy más országban valósítják meg. Ezt támasztja alá, hogy a megvalósuló beruházások mértékét érintő hatások szempontjából *Serven* [1997] következtetése szerint az ösztönzők stabilitása és kiszámíthatósága fontosabb lehet, mint az ösztönzők mértéke.

A magyar adórendszerrel kapcsolatban rendszeresen felmerülő kritika, hogy gyakran változik. A változékonyságot azonban nehéz mérni, ezért a hazai adatok alapján ezzel kapcsolatban nem is születtek elfogadott mutatók. Támpontul szolgálhatnak azonban a magyarországi német kamara konjunktúrajelentései, amelyek jól használhatók arra, hogy az adórendszer vállalatok által érzékelt változékonyságának tendenciáit megismerjük. Ezekből az látszik, hogy a gazdaságpolitika kiszámíthatóságával elégedetlen vállalatok aránya 2009 és 2012 között a magas 79 százalékról

tovább nőtt 85 százalékra, majd 2014-re fokozatosan lecsökkent 70 százalék alá. Szintén kedvező tendenciát mutat, hogy az adórendszer és adóigazgatás minőségével szemben elégedetlenek aránya a 2009. évi 83 százalékról 58 százalékra csökkent 2014-re.

Forrás: a magyarországi német kamara konjunktúrajelentései alapján

10. ábra: A gazdaságpolitika kiszámíthatóságával és az adórendszer minőségével kapcsolatos vállalati megítélés változása 2005 és 2014 között,

A 2014-es felmérés eredményeiben jól megmutatkozik az üzleti környezet kiszámíthatósága és a beruházási hajlandóság közti kapcsolat is. A felmérés eredményei szerint azon vállalkozások 43 százaléka, amelyek elégedettek a gazdaságpolitika kiszámíthatóságával, több beruházást terveznek, míg csupán 5 százalékuk akar kevesebbet beruházni mint 2013-ban. Ugyanakkor a kiszámíthatósággal elégedetlen vállalatok esetében az látható, hogy csak a vállalkozások 23 százaléka fordítana többet beruházásra, miközben 27 százalékuk csökkentené beruházási kiadásait.

IRODALOM

- Bakos P.–Bíró A.–Elek P.–Scharle Á. (2008): „A magyar adórendszer hatékonysága”. *Közpénzügyi füzetek* 21.
- Baksay G.–Csomós B. (2014): „Az adó- és transzferrendszer 2010 és 2014 közötti változásainak elemzése viselkedési mikroszimulációs modell segítségével”. *Közgazdaság* 9(4)
- Benczúr P.–Kiss Á.–Mosberger P. (2013): „The Elasticity of Taxable Income”. In: Fazekas K.–Benczúr P.–Telegdy Á. (szerk.) *The Hungarian Labour Market 2013*. Budapest: Centre for Economic and Regional Studies, Hungarian Academy of Sciences National Employment Nonprofit Public Company

- Crawford, I.–Keen, M.–Smith, S. (2008): „Value Added Tax and Excises”. In: *Report of a Commission on Reforming the Tax System for the 21st Century, Chaired by Sir James Mirrlees*. London: The Institute for Fiscal Studies
- Európai Bizottság (2011): *Taxation Trends in the European Union*. Eurostat Statistical Books 2011. http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-DU-11-001/EN/KS-DU-11-001-EN.PDF Lekérdezve: 2014. július 6.
- Európai Bizottság (2013a): „Tax Reforms in EU Member States. Report 2013”. *European Commission Working Paper 38*.
- Európai Bizottság (2013b): „Study on the Impacts of Fiscal Devaluation” *Taxation Papers 2013(38)*
- Kiss Á.–Mosberger P. (2011): „A magas jövedelműek bevallott jövedelmének rugalmassága: Új empirikus eredmények Magyarországról”. *MNB Working Papers 2011(11)*
- Krekó J.– P. Kiss G. (2008): „Adóelkerülés és adóváltoztatások Magyarországon”. *MNB Szemle 2008(április): 24–33*.
- Mirrlees, J.–Adam, S.–Besley, T.–Blundell, R.–Bond, S.–Chote, R.–Gammie, M.–Johnson, P.–Myles, G.–Poterba, J. (szerk.) (2010): *Dimensions of Tax Design: the Mirrlees Review*. Oxford: Oxford University Press
- Német–Magyar Ipari és Kereskedelmi Kamara (2014): *Konjunktúrajelentés Magyarország 2014*. http://www.ahkungarn.hu/fileadmin/ahk_ungarn/Dokumente/Bereich_CC/Publikationen/Konjunktur/2014/Konj2014_hu_web.pdf Lekérdezve: 2014. július 31.
- OECD (2009): „Taxation of SMEs: Key Issues and Policy Considerations” *OECD Tax Policy Study 18*. Párizs: OECD Publishing
- OECD (2010): „Tax Policy Reform and Economic Growth” *OECD Tax Policy Studies 20*. Párizs: OECD Publishing
- P. Kiss, G.–Jedrzejowicz, T.–Jirsáková, J. (2009): „How to Measure Tax Burden in an Internationally Comparable Way?” *National Bank of Poland Working Paper 56*.
- Prammer, D. (2011): „Quality of Taxation and The Crisis: Tax Shifts from a Growth Perspective” *Taxation Papers 29*.
- Scharle Á.–Benczúr P.–Kátay G.–Váradi B. (2010): „Hogyan növelhető az adórendszer hatékonysága?” *MNB-tanulmányok 88*. Budapest: Magyar Nemzeti Bank
- Serven, L. (1996): „Uncertainty, Instability, and Irreversible Investment: Theory, Evidence, and Lessons for Africa” *World Bank Policy Research Working Paper Series 1722*.
- Sørensen, P. B. (2007): „Can capital income taxes survive? And should they?” *CESifo Economic Studies 53(2): 172–228*.
- Svraka A.–Szabó I.–Hudecz V. (2013): „Foglalkoztatásösztönző adókedvezmények a magyar munkaerőpiacon”. *Pénzügyi Szemle 58(4): 401–417*.